

מדוע צה"ל, שהכריע את חיזבאללה, לא מנצח את חמאס?

written by אלי קלוטשטיין | 23.05.2025

פתיחת מבצע "מרכבות גדעון" בעזה השבוע נגד חמאס סימן שלב נוסף במערכה הממושכת נגד ארגון הטרור ברצועה, שמתנהלת לסירוגין, למעט הפסקות האש, כבר כמעט שנה ושמונה חודשים. דא עקא, אחד הדברים שאין בידיה של ישראל הוא עודף זמן, שכן המלחמה הממושכת מכבידה על העורף ועל מערך המילואים, שוחקת את האשראי המדיני שלה, פוגעת בכלכלתה וגם מפחיתה את הנחישות והחוסן הציבוריים לצאת לקרב מול המחבלים העזתים.

השאלה כיצד הגיע צה"ל למצב הזה, כאשר הזמן שבידיו הולך ואוזל, מתחדדת שבעתיים כאשר משווים את הנעשה ברצועה עם הלחימה של צה"ל מול חיזבאללה בלבנון [1]. מערכה שמרגע שהתחילה באופן עצים נגמרה תוך חודשים ספורים. איך יכול להיות שצה"ל הביס את ארגון הטרור שנחשב לחזק במזרח התיכון במהירות, בעוד שהוא מתבוסס בבוץ העזתי כבר זמן רב, ומתקשה מול ארגון טרור חלש יותר? מה ההבדלים בין שתי הזירות שגרמו לכך?

אכן, הרבה מאוד דמיון קיים בין שתי הזירות שנפתחו נגד ישראל ב-7 וב-8 באוקטובר. בשתיהן נלחם צה"ל נגד ארגון טרור אסלאמיסטי, הנתמך על ידי איראן, וחיילינו הצליחו לחסל כמעט את כל הנהגתו המדינית והצבאית. יתרה מכך, בשני המקרים ישראל נתנה מכה צבאית ניצחת נגד אויביה, יצאה ממשבר מולם ופגעה קשות ביכולת הרקטית שלהם, וכך במידה רבה נטרלה את האיום ארוך הטווח עליה. לוחמים רבים של היריב נקטלו בלבנון ובעזה, והוא נדחק מקו הגבול שלו איתנו בשני המקרים.

לצד זאת, יש גם הרבה מאוד הבדלים בין הזירות, שקשורים בתנאים אובייקטיביים, בהתנהלותנו מולם, ביעדים שהצבנו ועוד. נביא רשימה חלקית בלבד של ההבדלים הללו, אך יש בהם כדי ללמד על האתגר הגדול שעומד בפני ישראל בעזה [2] וגם להסביר עם מה אנו עוד צריכים להתמודד כדי לסיים את המערכה שם.

עוד לפני שצוללים לעומק הניתוח, צריך להזהיר ולומר שכל מדידה של מערכה כזאת לא יכולה לייצר משוואה בינרית, ניצחון או הפסד מוחלט. ייתכן שגם הממשלה שגתה כשניסתה להציג את היעד ברצועה באופן כזה. חיסול של חמאס, פעיליו ונשקו הוא תוצאה בינרית [3] כן או לא. אך "ניצחון" הוא מושג מעורפל הרבה יותר, וקשה להגדיר אותו באופן ברור.

לכן, ייתכן שגם במבט על הנעשה בעזה [4] בדומה לבחינה של יתר הזירות שישראל נלחמת נגדן [5] צריך להודות ביושר שהמצב ברצועה אינו דומה למה שהיה ערב המלחמה, ואפילו לא שלושה שבועות לאחר פתיחתה. צה"ל עבד קשה מאוד בעזה, והמצב שם שונה מאוד משהיה [6] ומבחינת ישראל חיובי יותר במובנים רבים. בשורה התחתונה, האיום האסטרטגי של חמאס על ישראל

הוסר, הוא כמעט לא מסוגל לשגר רקטות לעברנו, לא מממש פיגועי חדירה, ולא מסכן את האזרחים בעורף. אין משמעות הדבר שחמאס הובס, אבל ודאי שיש כאן שינוי.

ניצחון או שלילת האיום?

ניתן לחלק את ההבדלים בין המצב הבסיסי בלחימה בעזה ובין המערכה מול חיזבאללה לכמה סוגים: סיבות גיאוגרפיות, הצבת יעדים מסוג אחר, שוני בפוליטיקה הפנימית של היריב, תודעה שונה אצלנו בישראל, חלופה מדינית ועוד.

ראשית כול, **המוכנות**: ישראל הגיעה למלחמה מול חיזבאללה אחרי שנערכה לכך במשך שנים רבות. במובנים מסוימים, אחרי הפנמת הלקחים של מלחמת לבנון השנייה החלו צה"ל והמערכת כולה להכין את השטח לקראת עימות חוזר מול ארגון הטרור השיעי, ולשם כך בנו תסריטים מורכבים, הקימו מערכים מודיעיניים, כתבו תוכניות מבצעיות ועוד. חמאס, מנגד, נתפס תמיד כאויב שתתנהל מולו לכל היותר מערכה קצרת-טווח, בניסיון להגיע מולו להבנות שיובילו להכלה ורגיעה. זה לא שמערכת הביטחון התעלמה מקיומו ולא התכוננה אליו, ולראיה הניסיון לפגוע ב"מטרו" בעזה במאי 2021, אולם לא הייתה לכך אותה גישה כמו לחיזבאללה. למערכה בלבנון צה"ל התכונן, ובעזה הוא ניסה לקנות שקט באמצעות שגשוג ורווחה.

יתרה מכך, יש הבדל **בהתמודדות המבצעית** מול חיזבאללה וחמאס: הארגון הלבנוני נבנה בשנים האחרונות עם מאפיינים רבים של צבא מאורגן, ולכן קל יותר לזהות את האתרים והיעדים שלו, מסתורי הנשק שלו ונכסים אסטרטגיים [?] וכמובן, כך ניתן לבנות תוכניות לפגוע בהם. חמאס, לעומת זאת, הקים לעצמו מסגרת לוחמת של חטיבות וגדודים, אולם מהר מאוד היא התפוררה, לוחמיו התחפרו במנהרות ועברו למלחמת גרילה. הארגון מחביא את מערכיו מתחת לבתי חולים, בתוך מרפאות ובתי ספר, ובקרבת האוכלוסייה האזרחית. כך הרבה יותר קשה לפגוע בו, ומתקפות רבות גם מבוטלות בשל החשש לפגיעה בחפים מפשע.

פער הגדול אחר בין הרצועה לדרום לבנון קשור **למאפיינים הגיאוגרפיים** של אזורים אלה: עזה היא רצועה צרה, סגורה מסוגרת, שחתומה מצד אחד על ידי הגבול המצרי מדרום [?] שההנהגה בקהיר לא ששה לפתוח אותו בפני נהירה פלסטינית המונית [?] הים התיכון ממערב וישראל מצפון וממזרח. לתושבים שם אין לאן לברוח, ואיש אינו נותן להם לצאת. בלבנון, מנגד, התושבים בדרום המדינה הצפינו ועברו למקום מבטחים, וכך יכלו להימנע מההפצצות של צה"ל או מהכניסה הקרקעית.

חמאס כמובן מבין את העניין הזה. הוא מתחבא בתוך האוכלוסייה האזרחית, ולכן ישראל פוגעת פעמים רבות גם בתושבים שאינם חמושים. עקב כך, מספר האזרחים שנהרגו בעזה גבוה לאין שיעור מהתושבים בלבנון [?] מאות אזרחים בזירה הצפונית, לעומת אלפים רבים ברצועה. צה"ל נאלץ גם למצוא פתרונות יצירתיים לאוכלוסייה תוך כדי הלחימה: שינוע שלה, פינוי לאזורים מתוחמים ואפילו לחימה בתוך מבנים מאוכלסים.

זה גם הרקע לשאלת המצור על עזה וקמפיין "ההרעבה" שמתנהל בחו"ל נגד צה"ל. חמאס אוגר מזון במכוון ואינו מחלק לתושבים, ולאזרחים פעמים רבות אין מקורות אחרים לרכישת אוכל. אף שיש רבים שטוענים כי עדיין אין באמת מחסור אמיתי במזון בעזה, הקמפיין הזה הפעיל לחץ על ישראל עקב העובדה הבסיסית שהרצועה סגורה ואין יציאה או כניסה ממנה. בלבנון קמפיין כזה לא יכול היה להתקיים. אם חוזרים עוד יותר אחורה, זהו גם מקור הטענה המשפטית של בית הדין הבינלאומי לצדק בהאג שישראל עדיין "כובשת" בעזה, אף שפינתה משם את חייליה בהתנתקות: השופטים סברו כי השליטה של ישראל על היציאה והכניסה מהרצועה הופכים אותה בפועל לכוח כובש.

הבדל משמעותי נוסף בין שתי המערכות נגד חמאס וחיזבאללה קשור ל**יעדים שהציבה ישראל**: בלבנון לא ניסה צה"ל לחסל את חיזבאללה, אלא רק לדחוק אותו מאזור הגבול ולסכל את היכולת שלו להוות איום על ישראל, במטרה להחזיר את תושבי הצפון לבתיהם בבטחה. הנגזרת של מטרה זו לא הייתה בסופו של דבר השתלטות על דרום לבנון או ניסיון לשהות שם לאורך זמן, וגם לאחר הפסקת האש כללה רק שהייה בחמש נקודות אסטרטגיות לאורך הגבול.

בעזה, לעומת זאת, המצב אחר: הממשלה שואפת לצאת עם "ניצחון מוחלט" על חמאס, שכולל פירוק מנשק של הארגון, חיסול שלו כמערך לוחם פעיל, הריגת מפקדיו או הסכמתם לצאת מעזה לגלות. זו משימה שאפתנית בהרבה, מורכבת יותר, ודורשת משאבים גדולים יותר מאשר דחיקת המחבלים מהגבול ושלילת יכולת ההיזק שלהם.

מאבק פוליטי ומדיני

אופי הפעילות של צה"ל בעזה ובלבנון שונה מאוד, ונגזר בין היתר מהבדלים במאפיינים פיזיים ומבצעיים בין שתי הזירות. יש כמובן עוד סיבות לכך, וניתן למשל להתמקד בטעמים שלקוחים מעולם הפוליטיקה הפנימית והבינלאומית.

כך למשל, בלבנון הצליח צה"ל להגיע למצב שעמדה כנגד חיזבאללה **חלופה מדינית**: הקרבות שניהלה ישראל בלבנון הפרו את האיזון הפוליטי ששרר במדינה עד אז, ולפתע התברר כי קיימת בביירות כתובת אחרת שניתן לפנות אליה כדי לנהל את העניינים. המלחמה למעשה התניעה שינוי חברתי רב-עוצמה בלבנון, שבסופו ייתכן כי אולי אפילו יתגלה כי מוסדות המדינה החדשים, אלה שקמו בתגובה להרס הרב שחוותה המדינה במלחמה, יצליחו לפרק את חיזבאללה מנשקו.

בעזה המצב שונה מאוד. הרש"פ אינה נתפסת כאפשרות רלוונטית לניהול הרצועה בעיני הממשלה בישראל, וכל עוד לא נמצא גוף בינלאומי אחר שייקח על עצמו את ניהול הרצועה § משימה שאיש אינו מעוניין בה כל עוד חמאס מחזיק די כוח כדי להפגין את נחת זרועו כלפי כל גורם כזה § לא תקום חלופה פוטנציאלית לשלטון של ארגון הטרור על התושבים. חמאס לא מסכים להרפות מהשליטה בעזה, בין אם מאחורי הקלעים ובין אם בגלוי, ולא ייאותר לקבל גוף

שאינו נענה לסמכותו כגורם לניהול העניינים שם.

עניין אחר קשור **ללחץ הבינלאומי** שמופעל על ישראל. לא רק שהממשלה בירושלים ניצבת מול טענות, איומים וגינויים של מדינות בעניינים פרטניים, כגון הכנסת סיוע או פגיעה באזרחים, אלא שבאופן כללי תופסת הקהילה הבינלאומית את הסכסוך מול הפלסטינים באורח אחר מהמאבק בזירה הצפונית. חיזבאללה לא נמצא בקונצנזוס של מדינות זרות, ואפילו ההפך. מלחמתו בישראל אינה נראית בעין יפה, ונתפסת כמאבק שסופו להביא הרס על לבנון. הזירה הצפונית לא עמדה לפיכך בלב העתירות שהוגשו לבתי הדין בהאג נגד מערכת הביטחון והממשלה.

המאבק הפלסטיני זוכה בעולם ל"לגיטימיות", לפעולה שיש הצדקה לה בשל "הכיבוש" הישראלי. תומכיהם של הפלסטינים בעולם המערבי מרובים מאוד, והם רואים לנגד עיניהם את הדימוי שמשווק היטב בידי גורמים אינטרסנטיים בדבר ה"התקרבות" הפלסטינית, המסכנות והתפיסה שהם דוד הנלחם בגוליית. המצב הזה מעמיד את ישראל בפני לחץ דווקא בפעולותיה בזירה זו, ואפילו הקרדיט שצברה ישראל כתוצאה מהזוועות שביצע חמאס ב-7 באוקטובר הלך ונשחק במהירות. זהו הרקע כעת, למשל, לקמפיין ההרעבה נגד המצור על עזה, שעורר מסרים אפילו מהבית הלבן נגד ישראל. עקב כך מצטמצמות אפשרויות הפעולה של ישראל, והיא נלחמת תמיד כשמרחף מעליה שעון חול מדיני.

מדינות העולם גם מנסות לשמר פעמים רבות את תוכנית המסגרות שנדבקו אליה באזור, ובעיקר **פתרון שתי המדינות לשני העמים**. כך, כאשר צרפת למשל מדברת עם ישראל על המלחמה בעזה, היא עדיין פועלת מתוך הנחה שברצונה לקדם הכרה בפלסטינים. לכן באמצע המלחמה, כאשר חטופים רבים עדיין הוחזקו במנהרות החשוכות של חמאס, אירלנד, נורבגיה וספרד הודיעו רשמית על הכרה במדינה פלסטינית. תודעה כזאת יכולה להסביר, למשל, מדוע ההודעה השבוע של צרפת, בריטניה וקנדה נגד ישראל, תוך איום בעיצומים עליה, כרכה כאחד את המשך המלחמה בעזה ואת "הבנייה בהתנחלויות". זו גם הסיבה לכך שבמקביל להודעה הבריטית על הפסקת הדיונים על הסכם סחר עם ישראל בשל המבצע בעזה, הוטלו עיצומים אישיים על אנשי ההתיישבות ביהודה ושומרון עקב התנכלות לכאורה לפלסטינים.

המגמה הזאת מתחברת גם **למחלוקת הפוליטית הפנימית** בישראל: רבים בישראל עדיין דבקים בפתרון שתי המדינות וסבורים כי זו הדרך הנכונה לצאת מהמבוי הסתום מול הפלסטינים. הם נותנים במובן מסוים גיבוי למהלכים אירופיים בעניין, והופכים להצדקה לפעולות שתכליתן לנסות לשמר את הרעיון הזה כאפשרות מעשית. מנגד, אין בישראל תנועה הקוראת להגיע לפתרון מדיני מול חיזבאללה, בין היתר בשל ההבנה של חוסר התוחלת במעשה כזה ² במיוחד אחרי שישראל נסוגה מלבנון בשנת 2000, והעובדה שנראה כי הארגון השיעי רק מחפש תירוצים להצדיק את התוקפנות שלו כלפי צה"ל.

הניתוח עד כה לא נגע באחת הנושאים אולי הכי חשובים שמהווים את ההבדל בין המצב בזירה הצפונית לדרומית: **סוגיית החטופים**. חמאס לא סתם לקח אזרחים וחיילים ישראלים למנהרות

החשוכות בעזה כבני ערובה, אלא הוא הבין היטב את ההשלכות שיהיו לכך על אפשרויות הפעולה של ישראל. בממד המבצעי, למשל, משמעות הדבר היא שצה"ל אינו פנוי לפעול בחופשיות בכל תאי השטח של עזה, שכן יש מקומות שבהן יש חשש שפעילותו תביא לפגיעה בחטופים [?] בין אם מהפצצות, בין אם כנקמה בידי חוטפיהם. החיילים גם פועלים בכל שטח הרצועה עם משימה כפולה: מצד אחד להפוך כל אבן כדי לשחרר את החטופים, ומצד שני להשמיד תוך כדי כך את חמאס. מדובר במשימות שלעיתים מתנגשות זו בזו, ובתוך ישראל יש מחלוקת בין הדרג המבצע לדרג מקבלי ההחלטות בשאלה איזה יעד קודם.

הדילמה הזאת משתקפת גם בדעת הקהל בארץ, ובלחץ הפוליטי שהיא יוצרת בקרב ההנהגה. לא הייתה תנועה פנימית גדולה בציבור הישראלי לעצור את הלחימה נגד חיזבאללה, אך לא כך הם פני הדברים בעזה. חלקים נרחבים בחברה הישראלית מאמינים כי שחרור החטופים קודם להמשך המלחמה, וסבורים שיש להגיע להסכם [?] גם אם לא ברור איך [?] מול חמאס על עצירת המערכה, נסיגה מעזה, שיקומה ומתן אפשרות לארגון הטרור להתחמש מחדש, והכול בתמורה להשבתם של החטופים לבתיהם או לקברם.

השפעה מצטברת

יש הבדלים רבים בין עזה ללבנון, והאויב אינו אותו אויב. השונות בין המשוואה הבסיסית בשתי הזירות עומדת ביסוד העובדה שצה"ל לא הצליח עדיין להשיג הכרעה סופית בעזה, אך מנגד היא לא מהווה תירוץ למצב הנוכחי, שבו המערכה ברצועה התאפיינה יותר מדי פעמים מאז תחילת המלחמה בעיקר בדשדוש.

מצד שני, אין משמעות הדבר שישראל לא תגיע בסופו של יום לניצחון על חמאס, או לפחות במודל דומה לתבוסה שהנחנו לחיזבאללה. המערכה לא הסתיימה, וקשה לנבא לאן היא תתפתח. זה גם תלוי בין היתר בהגדרה סופית ככל האפשר של היעדים, במתח שנמצא בין הדרג הצבאי למדיני, בהצלחות נקודתיות שיחלו אינרציה של אירועים ועוד. חיסול מוחמד סנואר, למשל, אם אכן התרחש, עשוי להיות אירוע כזה: אחיו של הוגה המתקפה ב-7 באוקטובר נחשב סמן קיצוני בחמאס, לצד היותו המפקד הבכיר והמוח המבצעי בעת הנוכחית, וסילוקו מהזירה עשוי להוביל את הדרך לפשרות מצד ארגון הטרור [?] גם אם לפי שעה מסתמן כי השיחות בין הצדדים על שחרור חטופים נוספים נתקעו.

צריך להבין שהמלחמה גם יוצרת השפעה מצטברת אצל אויבינו, ופעולותיה ניכרות לעיתים רק בטווח הארוך. הנה למשל נקודה אחת מעניינת מהימים האחרונים: באחת השיחות שערך "בכיר פלסטיני" לא מזוהה עם העיתונות הזרה, הוא הזכיר תנאים שהציב חמאס לישראל כדי לסיים את המלחמה. בתנאים הללו נכללה, בפעם הראשונה למיטב זיכרוני, דרישה למעבר בטוח מעזה בשביל בכירי חמאס.

לפני חגיגות השמחה צריך לזכור שיש לקחת את האמירה הזאת בעירבון מוגבל מאוד, ולא ברור

מי אמר אותה, מה השיוך הארגוני והפוליטי שלו, ומה בדיוק ראה בחזונו. אך בכל זאת יש בדרישה הזאת חידוש, הדהוד ליעד ישראלי שקודם לכן לא הופיע בצד הפלסטיני. היא אולי מלמדת שהלחץ עובד גם על חמאס ותושבי ועזה, וכי ייתכן שבעתיד ניתן יהיה להגשים את המטרות שהצבנו לעצמנו.

המשמעות היא שיש כאן אפשרות לבצע שינוי של המציאות, אבל היא תלויה גם בהרבה מאוד מובנים בנו. האם נשכיל להמשיך עד הסוף ולהתמיד בלחץ? האם מנהיגינו יהיו אמיצים מספיק לקבל החלטות קשות, על אף הקשיים והמגבלות? האם יהיו לנו משאבים מדיניים, צבאיים ואנושיים בשביל הגשמת יעדינו? בשאלות הללו תיבחן ישראל בחודשים הקרובים.

פורסם במקור ראשון, בתאריך 21 במאי, 2025